

BIOGRAFINIO METODO YPATUMAI ANALIZUOJANT INFORMALŪJŲ MOKYMĄSI

Giedrė Paurienė*

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303664
El.paštas: giedre@pauriene.net*

Anotacija. Informaliojo mokymosi raiška įgauna vis didesnę reikšmę šiandieniniame pasaulyje. Kaip viena galimų tyrimų strategijų, susekti informaliai įgytas kompetencijas, naudojamas darbas su biografija. Todėl šio straipsnio tikslas yra atskleisti biografinio metodo ypatumus, reikšmingus analizuojant informalųjį mokymąsi. Atlikus pedagoginės, psichologinės mokslinės literatūros analizę, buvo išskirtos kelios išvados. Pirma, informaliojo mokymosi varijuojančios apibrėžtys suteikia galimybę skirtingoms interpretacijoms. Antra, informalųjį mokymąsi įtakoja tam tikra gyvenimo atkarpa ir kultūrinės tradicijos, vertybiniai orientyrai, įsitvirtinę kolektyviniai veiklos pavyzdžiai. Gyvenimiškas informaliojo mokymosi konstruktas įgalina gausius perėjimus tarp įvairių intencionalumo bei mokymosi proceso suvokimo lygių. Trečia, biografinio metodo taikymas kokybiniame mokymosi tyrime, gali pateikti atsakymus į tokius klausimus: kaip žmonės per savo gyvenimą mokosi, kokius mokymosi kelius jie pasirenka, kaip jie individualiai apjungia skirtingas mokymosi formas, kaip jie tam tikram turiniui suteikia subjektyvią prasmę, kaip jie susitvarko su visuomenės jiems keliamais lūkesčiais.

Pagrindinės sąvokos: informalusis mokymasis, individo ir visuomenės dialektika, žmogaus gyvenimo patirtys, biografinis metodas, interpretatyvinė paradigma.

IVADAS

Nuolat besikeičiantis pasaulis suaugusiems yra mokymosi aplinka, kuri palaipsniui prasiplečia tiek, kad apima visas darbo ir kasdienio gyvenimo situacijas. Mokymasis ir sugebėjimas mokytis nulemia visus žmogaus gyvenimo aspektus. Informaliojo mokymosi kelias – tai žmogaus gyvenimo kelias, kurio analizė siekiant asmens tobulėjimo gali atverti dideles galimybes tiek tyrinėtojams, tiek pačiam individui.

Formalusis išsilavinimas – tai mažesnioji mokymosi sudedamoji dalis. Neformalusis, informalusis (lietuvių mokslininkų dar vadinamas savaiminiu) yra daug svarbesni. Šis pripažinimas jau atsispindi tyrimuose ir teoriniuose moksliniuose darbuose tiek užsienio autorių (Marsick, Watkins, 2001; Garrick, 1998; Livingstone, 1999; Straka, 2000; Dohmen, 2001; Dehnbostel, 2003; Kirchhöfer, 2004; Overwien, 2005; Gonzi, 2007; Foley, 2007; Hamacher ir kt., 2012), tiek lietuvių (Žemaitaitytė, 2001; Laužackas, Teresevičienė, Stasiūnaitienė, 2005; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Jucevičienė, 2007, Alonderienė, 2009; Stasiūnaitienė ir Šlentnerienė, 2009; Žydžiūnaitė, Lepaitė, Cibulskas, Bubnys, 2012).

Globalizacija ir ekonomikos varžybos skatina modernizaciją, ką įrodo greitas komunikacijos ir informacijos technologijų vystymasis. Inovatyvios organizacijos priverstos nuolat keistis, tiek iš darbdavių, tiek iš darbėmių ateityje bus reikalaujama individualaus kompetencijos profilio, kuris išeis už kvalifikacijos ribų. Dėl žmonėms keliamų vis įvairesnių ir sudėtingesnių reikalavimų, reikia skirti informaliai mokymuisi didelę reikšmę, tačiau ne visi žmonės turi vienodas sąlygas tobulėti visą gyvenimą, ir todėl reikalingos įgalinančios struktūros, kurios padėtų vystyti kompetenciją.¹ Europos bendrijų komisijos Memorandume apie mokymąsi visą gyvenimą (2000) rašoma, kad žinios ir įgūdžiai įgyjami įvairiais būdais; aktualu stebėti kompetencijų augimo, o taip pat ir mažėjimo procesus; reikia sugebėti vertinti mokymosi visuomenėje, mokymosi veikloje gaunamus rezultatus.² Mokslininkai teigia, kad lyginant su formaliuoju mokymusi, kur kas mažiau dėmesio skiriama neformaliajam ir savaiminiam mokymuisi „tokiose socialinėse institucijose kaip šeima, įvairios organizacijos, klubai, bendruomenė ir kt. Šioms sritims dar trūksta švietimo politikų ir tyrėjų dėmesio.“³

Augant darbų turinio kompleksiskumui, ateityje turėtų tapti labai svarbi informального mokymosi raiška darbo vietoje. Aktualu vystyti švietimo ir tolesnio mokymo/si koncepcijas, kurios atsižvelgtų į informaliųjų mokymąsi, pripažintų informaliai įgytas kompetencijas. Informального mokymosi darbo vietoje skatinimas turėtų tapti organizacinių procesų sudėtine dalimi.

Išsakyti teiginiai rodo, jog yra aktualu atskleisti informального mokymosi vaidmenį mokymosi visą gyvenimą kontinuumo erdvėje, nes informального mokymosi reikšmė, jo vaidmuo žmogaus kompetencijai nėra suvokti; valstybė į tai neinvestuoja. O kaip viena galimų tyrimų strategijų, susekti informaliai įgytas kompetencijas, naudotinas darbas su biografija. Todėl šio straipsnio **tikslas** – atskleisti biografinio metodo ypatumus, reikšmingus analizuojant informaliųjų mokymąsi. Tikslui pasiekti iškelti šie tyrimo **uždaviniai**:

1. Aparti informального mokymosi fenomeno sampratą;
2. Pristatyti biografinio metodo taikymo koncepcijos prielaidas analizuojant informaliųjų mokymąsi.

Tyrimo objektas – biografinis metodas analizuojant informaliųjų mokymąsi.

Tyrimo metodai: teoriniai – pedagoginės, psichologinės literatūros lyginamoji analizė, apibendrinimas ir vertinimas.

¹ Hamacher, W. et al. *Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit*. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden, 2012. P. 66.

² Kommission der Europäischen Gemeinschaften: *Memorandum über Lebenslanges Lernen*, Brüssel, 2000, P.38.

³ Teresevičienė, M.; Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. *Andragogika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006. P.35.

INFORMALIOJO MOKYMOSI ESMĖS INTERPRETAVIMAI

XX amžiaus pradžioje JAV buvo atkreiptas dėmesys į informalųjį mokymąsi ir pastarasis pradėtas akcentuoti kaip svarbi mokymosi forma. Informaliojo mokymosi sąvokos autoriumi laikomas John Dewey, XX amžiaus pradžios amerikiečių pedagogikos klasikas, kuris savo darbuose jis nagrinėjo patyrimo ir refleksijos reikšmę švietimui bei ugdymui. Šiame kontekste jis panaudojo sąvoką „informalusis švietimas“ (angl. *informal education*), kuri, jo manymu, sudaro pagrindą formaliajam švietimui.⁴

Norint suprasti termino „*informalusis*“ kiltį, pasiremsime lotynų kalba, kur lotyniškai *infōrmis* reiškia *neturintis tinkamos išvaizdos; beformis*⁵, o anglų kalboje „*informal*“ pažodžiui reiškia *laisvas, nevaržomas*⁶. Taigi lingvistinėje termino „informalusis“ reikšmėje slypi supratimas, kad informalusis mokymasis - tai laisvas, nesisteminis, nestruktūrizuotas žinių, įgūdžių, gebėjimų ar vertybinių nuostatų įgijimo procesas.

1972 metais UNESCO komisija, vadovaujama Edgar Faure, pabrėžė, kad 70 procentų visų žmogaus mokymosi procesų vyksta informaliai ir atkreipė JAV švietimo politikų ir tyrėjų dėmesį į šią mokymosi formą.⁷

Laikotarpyje nuo 1980 iki XX amž. pabaigos pastebimi du požymiai, apibūdinantys informalųjį mokymąsi. Pirmiausia akcentuojama, kad informalusis mokymasis pasireiškia problemų sprendimo ir patyrimo refleksijos kontekste, kad informalųjį mokymąsi paskatina susidūrimas su tam tikra problema, pavyzdžiui, neįprastos arba konfliktinės situacijos; o antra - kad šiam mokymuisi tenka ypatingas vaidmuo mokymosi ir veiklos sąlygomis.⁸

1990 metų pradžioje ypatingą susidomėjimą sukėlė vadinamasis situacinis mokymasis (angl. *situated learning*). Lave ir Wenger (1991) savo studijoje teigia, kad žinios yra kuriamos dalyvaujant kompetenciją įgijusioje grupėje, kuri leidžia besimokančiajam tolydžio virsti jų bendruomenės branduolio dalimi.⁹ Wildemeersch ir kt. (1998) teigia, kad asmenys keičiasi, kai patiria įvairių bendruomenės santykių konfigūracijų poveikį. Tiek individualus, tiek

⁴ Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, P. 3.

⁵ *Lotynų-lietuvių kalbų žodynas* (sud. Kazimieras Kuzavinis). 2-oji patiksl. ir papild. laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.

⁶ *Anglų – lietuvių kalbų žodynas* (sud. A. Laučka, B. Piesarskas, E. Stasiulevičiūtė). Vilnius: Mokslo, 1992.

⁷ Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005, P. 4.

⁸ Hamacher, W. et al. *Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit*. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden, 2012. P. 68.

⁹ Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005. P. 7.

visuomenės mokymasis yra „nuolatinio dialogo ir bendradarbiavimo su žmonėmis, esančiais kitose konfigūracijose, ... procesas... netikėtų ryšių mezgimas“.¹⁰ Taigi mokymasis yra nenutrūkstamai kūrybiškas ir susipynęs su darymu. Šių mokslininkų studijos rodo, kad besimokantieji paprastai generuoja naujas žinias, užuot vien tik sekę kitais. Jie sukuria savo numanomąsias žinias, kurios neatskiriamos nuo darbo. Apibendrinant galima teigti, kad informalusis mokymasis vyksta per profesinę praktiką. Šis mokymasis, akivaizdžiai prieštarauja tradiciniams aiškinimams, pabrėžiantiems individualų turinio žinių išmokimą ir darantiems prielaidą, kad tai sudaro profesinės kompetencijos pagrindą.¹¹

Informaliojo mokymosi apibrėžimai nėra vieningi, tačiau orientuojasi, anot Salmi (1993) į individą, jo asmeninį tobulėjimą, kuris remiasi individualia iniciatyva. Su informaliuoju mokymusi siejama spauda, televizija, bibliotekos, muziejai, teatrai, jaunimo organizacijos, laisvalaikio užsiėmimai. Sąvoka naudojama kaip sinonimas savivaldžiam, natūraliam ir implicitiniam mokymuisi.¹²

Garrick (1998) domisi informaliuoju mokymusi darbo proceso metu ir pabrėžia, kad informaliojo mokymosi klausimas pirmiausia sietinas su ekonominiais debatais. Informalusis mokymasis įgauna instrumentinį charakterį, tampa procesu „pagaminančiu“ kompetentingą ir veiksmingą asmenį, kuris įvaldė žinias ir įgijo įgūdžių, reikalingų veikti pasaulyje. Mokslininkas tvirtina nurodo, kad informalaus mokymasis turi *hidden curriculum* ir niekada nėra neutralus, jo negalima stebėti atsiribojus nuo asmens socialinių ryšių. Galimybes mokytis visada lemia socialinės pozicijos, tai galioja ir informaliajam mokymuisi, nes mokymasis yra iššaknijęs situacijoje, kurioje asmuo dalyvauja, o ne to žmogaus galvoje kaip intelektinės sampratos, gaunamos refleksijos būdu.¹³ Taigi, informaliojo mokymosi klausimai iš esmės yra stipriai susieti su subjekto profesine kvalifikacija ir kompetencijomis.

Kanados tyrėjas David Livingstone (1999) palygina informalią mokymosi procesą su ledkalniu. Ledkalnio viršūnė – tai formalaus mokymosi išdava, o kas lieka po vandeniu, tai informaliai surinktas žmogaus žinių rezervuaras.¹⁴ Livingstone pateikiamoje informalaus

¹⁰ Fenwick, T. & Tennant, M. Suaugusiųjų mokymosi supratimas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007. P. 76.

¹¹ Gonzi, A. Naujasis profesinis mokymas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007. P.43-45.

¹² Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005. P. 6.

¹³ Garrick, J. *Informal Learning in the Workplace*. Unmasking Human Resource Development. London, 1998.

¹⁴ Livingstone, D. W. Informelles Lernen in der Wissensgesellschaft. In: Arbeitsgemeinschaft Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.): *Kompetenz für Europa: Wandel durch Lernen – Lernen im Wandel*. Referate auf dem internationalen Fachkongress. Berlin, 1999.

mokymosi apibrėžtyje jaučiama John Dewey pragmatizmo įtaka ir orientacija į savivaldų mokymąsi, kurio esmė - sąmoningai žmogaus organizuotas jo tobulėjimo procesas, realizuojamas įvairiose žmogaus gyvenimo aplinkose. Remiantis Livingstone (1999), galime teigti, kad savivaldumas galioja tiek formaliam, tiek ir informaliai mokymuisi.

Žvelgiant nuo 2000 metų iki šiandienos matomos dvi informalaus mokymosi apibūdinimo kryptys. Vieni mokslininkai (Kirchhöfer, 2004¹⁵; Schiersmann, 2007¹⁶) teigia, kad informalusis mokymasis yra sąmoningas mokymasis ir nuo jo atiboja atsitiktinį (incidentinį) mokymąsi. Kita mokslininkų grupė (Marsick ir Watkins, 2001¹⁷; Dohmen, 2001¹⁸) atsitiktinį (incidentinį) mokymąsi, o Dehnbostel (2003)¹⁹ taip pat ir refleksyvių bei implicitinių mokymąsi laiko informalaus mokymosi dalimi.

Taip pat atskirai reiktų paminėti Straka (2000)²⁰, Schiersmann (2007)²¹ mokslinę poziciją, kad ne individų mokymosi procesus reikia skirstyti mokymosi psichologine prasme, bet patį mokymosi kontekstą, kuriame jie vyksta, skirti į formalųjį ir informaliųjį. Esminis skirtumas yra pedagoginė intencija. Tuo remiantis formalusis mokymasis - „mokymasis švietimo įstaigose, esant numatytam pedagoginiam tikslui“, o informalus mokymasis - „mokymasis, kuris nėra organizuojamas pagal numatytą pedagoginį tikslą“. Schiersmann informaliųjį mokymąsi skirsto pagal mokymosi aplinkas: mokymasis dirbant; mokymasis privačioje ir visuomeninėje erdvėje; mokymasis su naujomis medijomis ir kt.²²

Lietuvos mokslininkai Laužackas, Teresevičienė, Stasiūnaitienė (2005) informaliųjį mokymąsi vadina savaiminiu²³. Tyrėjai pažymi, kad mokymosi savaimingumas nustatomas pagal tai, ar jis organizuojamas švietimo institucijų, ar ne, ir teigia, kad tokio mokymosi pagrindas yra asmeninių, profesinių, socialinių, šeimos poreikių tenkinimas. Kito požiūrio laikosi Jucevičienė (2007), teigdama, kad savaiminiu mokymusi laikytinas mokymasis, „kai

¹⁵ Kirchhöfer, D. *Lernkultur Kompetenzentwicklung: Begriffliche Grundlagen*. Arbeitsgemeinschaft Betriebliche Weiterbildungsforschung e.V. (Hg.). *Projekt Qualifikations- Entwicklungs-Management*. Berlin: ESM Satz und Grafik GmbH, 2004.

¹⁶ Schiersmann, C. *Berufliche Weiterbildung*. Wiesbaden: SV, 2007. P. 26-28.

¹⁷ Marsick V. J.; Watkins K. E. *Informal and Incidental Learning*. In: *New Directions for Adult and Continuing Education*. Nr.89, 2001.

¹⁸ Dohmen, G. *Das informelle Lernen. Die internationale Erschließung einer bisher vernachlässigten Grundform menschlichen Lernens für das Lebenslange Lernen aller*. Bonn: BMBF Publik, 2001.

¹⁹ Dehnbostel, P. *Informelles Lernen: Arbeitserfahrungen und Kompetenzerwerb aus berufspädagogischer Sicht*. Überarbeiteter Vortrag anlässlich der 4. Fachtagung des Programms „Schule/Wirtschaft/Arbeitsleben“ am 18./19. Sept. 2003 in Neukirchen/Pleiß.

²⁰ Straka, G. A. *Lernen unter informellen Bedingungen. Begriffsbestimmung, Diskussion in Deutschland, Evaluation der Desiderate*. In: Arbeitsgemeinschaft Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.). *Kompetenzentwicklung*. Münster: Waxmann, 2000. P. 15-70.

²¹ Schiersmann, C. *Berufliche Weiterbildung*. Wiesbaden: SV, 2007. P. 26-28.

²² Žr ten pat. P. 26-28.

²³ Laužackas, R.; Teresevičienė, M.; Stasiūnaitienė, E. *Kompetencijos vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005.

žmogus tobulėja be papildomų pastangų. (...) savaiminiu mokymusi grįstas tobulėjimas vyksta tiesiog savaime, kai žmogus atlieka savo gyvenimo vaidmenį²⁴ ir prie informalaus mokymosi veiksmų taip pat priskiria savarankišką sąmoningą mokymąsi – literatūros, įvairių žiniasklaidos priemonių teikiamos informacijos studijos, kitų patirties analizė, „todėl savaiminiu mokymąsi galima laikyti tik tuomet, jei jis tikrai vyksta savaime ir be jokių papildomų žmogaus pastangų. Šia prasme savaiminis mokymasis laikytinas sudedamąja informalaus mokymosi dalimi.“²⁵

Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė išskiria savaiminį bei aplinkybinį mokymąsi. Savaiminio mokymosi forma aiškinama kaip natūralus, nuolat vykstantis suaugusiųjų mokymasis, kurio šaltiniu gali būti kasdienis žmogaus gyvenimas, todėl jis gali būti neplanuotas, specialiai neorganizuotas. Tokio mokymosi pagrindu yra asmeniniai, socialiniai, ekonominiai ar šeimos poreikiai, tokia suaugusiųjų veikla gali būti neatpažįstama kaip mokymasis.²⁶ Vadinasi tai gali būti nesąmoningas mokymasis, kas prieštarautų, pavyzdžiui Foley (2007), Kirchhöfer (2004), Schiersmann (2007) nuomonei, kur akcentuojama, kad savaiminio (t. y. informalių) mokymosi forma apima suaugusiųjų sąmoningą norą pasimokyti iš savo patirties. O aplinkybinio mokymosi forma, anot Teresevičienės ir kt. (2006), laikomas mokymasis, kuris vyksta atliekant konkrečią veiklą ar bendraujant su kitais žmonėmis socialinėse, kultūrinėse ar politinėse situacijose. Tokios formos mokymasis yra tarytum konkrečios veiklos palydovas, todėl pačios veiklos eigoje jis gali būti suvokiamas arba nesuvokiamas kaip mokymasis. Ši mokslininkų išskirta aplinkybinio mokymosi forma atitinka Foley (2007)²⁷ minimą „incidental learning“, kuris į lietuvių kalbą buvo išverstas kaip „šalutinis“.

Stasiūnaitienė, Šlentnerienė (2009) savaiminį mokymąsi laiko savarankišku mokymusi, kuris gali vykti įvairioje aplinkoje, tačiau nėra iš anksto suplanuotas ir apgalvotas, nėra tikslingas ir specialiai organizuotas, gali trukti ilgą laiką.²⁸ Tuo tarpu Alonderienė (2009), pateikdama savaiminio mokymosi apibrėžimą, akcentuoja, kad tai „sąmoningas ir/ar nesąmoningas, atsitiktinis procesas, kurio metu besimokantysis įgyja kompetencijų“²⁹.

²⁴ Jucevičienė, P. *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija, 2007. P. 114.

²⁵ Žr. ten pat. P. 115.

²⁶ Teresevičienė, M.; Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. *Andragogika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006. P. 30.

²⁷ Foley, G. Suaugusiųjų švietimas ir mokymas šiandien. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007. P. 21-34.

²⁸ Stasiūnaitienė, E.; Šlentnerienė, V. *Studentų požiūris į neformalių ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimo svarbą*. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Nr. 18, 2009, P. 182.

²⁹ Alonderienė, R. *Vadovų savaiminio mokymosi įtaka įmonės veiklos rezultatams*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai (vadyba ir administravimas). Kaunas, ISM vadybos ir ekonomikos universitetas, 2009, P. 39.

Plačiausią savaiminio mokymosi sampratą pateikia Žydžiūnaitė ir kt. (2012,), teigdami, jog „savaiminis mokymasis yra bet kokia veikla, apimanti supratimo, žinių ar įgūdžių siekimą, ir kuri vyksta be išoriškai primestų mokymosi programų kriterijų, galintis vykti bet kokiam kontekste, už ugdymo institucijų mokymo programos ribų.“³⁰ Šioje sampratoje akcentuojamas asmens tobulėjimo procesas nenurodant intencionalumo laipsnio iš besimokančiojo perspektyvos.

Apibendrinant tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkų požiūrius, galima teigti, kad mokslininkų nuomonės išsiskiria, ar informalusis mokymasis apima ir implicitinį, incidentinį (atsitiktinį) mokymąsi. Savivaldumas galioja tiek formaliam, tiek ir informaliajam mokymuisi. Vietoj mokymosi proceso, kai kurie autoriai skiria patį mokymosi kontekstą į formalų ir informalųjį. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad formaliuose kontekstuose taip pat vyksta informalusis mokymasis³¹, tikslinis mokymasis visada turi atsitiktinio mokymosi elementų³². Pats mokymasis savaime nėra nei formalus, nei neformalus ar informalus, o tik gali būti apibūdinamas pagal aplinkos ar konteksto, kuriame jis vyksta požymius, pagal asmens mokymosi intenciją. Informalusis mokymasis laikytinas kontinuumu tarp savivaldaus ir aplinkos įtakoto, atsitiktinio, savaiminio mokymosi (tobulėjimo be papildomų pastangų). Į mokymosi organizavimą ir mokymosi procesą orientuoti apibrėžimai greičiau vienas kitą papildo, nei tarpusavyje konkuruoja³³. Iš esmės, kalbant apie informalųjį mokymąsi, turimas omenyje konstruktas, kurį atskleidžia ir paaiškina gyvenimas, o intencija ir procesualumas gali pasireikšti skirtingais laipsniais.

BIOGRAFINIS METODAS INFORMALIOJO MOKYMOŠI TYRIMUOSE

Biografinio metodo samprata yra nevienareikšmė. Skirtingi autoriai įvairiai klasifikuoja metodus, kuriuos apima terminas „biografinis metodas“. Pagal Bornat (2008), „biografiniai metodai yra lyg skėtis kuris apima tarpusavyje susijusius, įvairiais terminais pavadintus metodus: naratyvas (angl. *narrative*), gyvenimo istorija (angl. *life history*), sakytinė istorija (angl. *oral history*), autobiografija (angl. *autobiography*), biografinis interpretacinis metodas

³⁰ Žydžiūnaitė, V., Lepaitė, D., Cibulskas, G., Bubnys, R. *Savaiminis mokymasis darbo aplinkoje: bendrosios kompetencijos vystymosi kontekstualumas (socialinio ir sveikatos priežiūros sektorių, formalios savivaldos ir nevyriausybinų organizacijų atvejais)*. Šiauliai: Šiaulių kolegijos leidybos centras, 2012. P. 25.

³¹ Laužackas, R.; Teresevičienė, M.; Stasiūnaitienė, E. *Kompetencijos vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005.

³² Teresevičienė, M.; Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. *Andragogika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006, P. 34.

³³ Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005. P. 14.

(angl. *biographical interpretive method*), istorijų pasakojimai (angl. *storytelling*), auto/biografijos (angl. *auto/biography*), memuarai (angl. *reminiscence*) ir kt.³⁴

Creswell (2007), apibūdindamas metodus, kurių metu kalbama apie tyrėjui asmens papasakotą gyvenimo istoriją arba kai ši informacija randama archyvuose šaltiniuose bei kituose dokumentuose, naudoja terminą „biografinė studija“. Šis terminas, jo nuomone, apima biografiją, autobiografiją, gyvenimo istorijas, sakytines istorijas.³⁵

Nežiūrint įvairialypės metodų, vadinamu terminu „biografiniai metodai“, klasifikacijos, reikėtų pastebėti, kad juos visus jungia siekimas išsamiai pažinti asmenybės gyvenimo istoriją ir sąlygas, kuriose ji formavosi. Naudojant šiuos metodus retrospektyviu ir chronologiniu būdu gali būti tiriamos individo subjektyvios ne tik asmeninio, bet ir visuomeninio gyvenimo pusės (Denzin, Lincoln, 2005³⁶; Bornat, 2008³⁷).

Bornat išryškina aspektus, kurie parodo biografinių metodų stiprybes ir yra labiausiai inovatyvūs bei kūrybiški socialinių tyrimų atžvilgiu. Tai interaktyvumas (duomenys gaunami tiesioginės socialinės interakcijos būdu - interviu metu), subjektyvumas (koncentruojantis į jausmus, emocijas ir darant išvagas apie individuailių situacijų bei patirčių supratimą, išryškinama saviraiška), struktūriškumas (remiamasi išankstine teorija ar tyrėjo turimų idėjų rėmais, išryškinama atskirų disciplinų teorijų įtaka duomenų generavimui), kontekstas (asmeninei nuomonei ar nuomonių visumai yra suteikiama prasmė suformuota laikmečio ar vietovės, kurioje yra tyrėjas, tyrėjo institucija bei jo tiriamų klausimų ratas).³⁸

Geißler ir Orthey (2002) akcentuoja darbą su biografija, kaip vieną galimų tyrimų strategijų, siekiant susekti informaliai įgytas kompetencijas. Biografinis metodas, anot jų, naudingas dėl įvairių priežasčių: suteikia galimybę geriau pažinti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, interesus ir tokiu būdu priimti tinkamus sprendimus savo tobulėjimui; išryškina informaliai įgytas kompetencijas; suteikia didaktikai žinių, kokios sąlygos reiktų sudaryti informaliai mokymuisi; suteikia galimybę biografijų tyrėjams pamatyti gyvenimo eigos ir ugdymosi procesų sąryšį.³⁹

³⁴ Bornat, J. Biographical methods. In: Alasuutari, P. et al. eds. *The Sage Handbook of Social Research Methods*. London, UK: Sage, 2008. P. 344.

³⁵ Creswell, J. W. *Qualitative inquiry and research design – Choosing among five traditions*. SAGE Publications, 2007. P. 233.

³⁶ Denzin, N. K., Lincoln Y. S. *The Sage Handbook of Qualitative Research*. SAGE Publications, 2005. P. 652–653.

³⁷ Bornat, J. Biographical methods. In: Alasuutari, P. et al. eds. *The Sage Handbook of Social Research Methods*. London, UK: Sage, 2008. P. 343.

³⁸ Žr. ten pat. P. 344.

³⁹ Geißler, K. A.; Orthey, F. M. Kompetenz: Ein Begriff für das verwertbare Ungefähre; in: Nuissl, E. et al. (Hg.): *Kompetenzentwicklung statt Bildungsziele?* Report Nr. 49, Juni 2002, p. 69-79.

Naudojant biografinį metodą suaugusiųjų mokymosi tyrimuose, išaiškėja tokie aspektai, kurie šiaip liktų nepastebėti : „Iš analizuojamų biografijų buvo galima sužinoti, kad anapus formalaus lavinimo karjeros, kuri nebuvo apibūdinama kaip sėkminga, visgi vystėsi „individualaus modernėjimo“ potencialas, kuris kiekybinio tyrimo duomenimis nebūtų atskleistas.“⁴⁰

Tyrimas naudojant biografinį metodą - tai kokybinis tyrimas interpretatyvinės paradigmos rėmuose, kurio šaknys siekia simbolinį interakcionizmą ir etnometodologiją⁴¹, o jo tikslas – išsiaiškinti, kaip žmonės konstruoja savo realybę, t. y. kaip jie priima visuomenės jiems keliamus reikalavimus, kaip jie reprodukuoja arba varijuoja socialinėmis taisyklėmis ir struktūromis ir kaip siekia savo tikslo. Šiuolaikinis gyvenimas virsta sprendimų virtine, o biografijos tarsi sankirtos taškai tarp individų ir visuomenės.⁴² Biografinio tyrimo koncepcijos pagrindas yra individo ir visuomenės dialektika⁴³ - mokymosi procesuose integruojasi visuomeninės sąlygos ir asmenybės vystymosi procesai, kurių kompleksiskumas gali būti atskleistas naudojant kokybinį tyrimą. Anot Arnold et. al., (1998), mokymasis vyksta interpretavimo būdu ir visuomenės veikėjų realybės konstrukcijos paaiškina apie individualių ir visuomeninių performansų dialektiką. Visa tai yra tinkamas pagrindas, tirti mokymosi procesus naudojant biografinę medžiagą. Jei mokymasis betarpiškai susietas su subjektyvia perspektyva, tai reiškia, kad besimokančiųjų požiūris į savo mokymosi procesus, gali tapti pagrindu analizės, galinčios aprašyti mokymosi procesus.⁴⁴

Be to, biografinė medžiaga suteikia galimybę tirti patirties susisluoksniavimą. Tai reiškia, kad tiek patirties elementų kaip socialinio pasaulio sudėtinių dalių įsisavinimo procesas gali būti rekonstruotas per subjektyvių reikšmių priskyrimą, tiek ir pats patirties sluoksniavimosi procesas kaip viena po kitos einančių generatyvių elgsenos ir žinių struktūrų formavimasis. Siekiant išsamiau aprašyti procesą, pasitelksime vokiečių filosofo, pedagogo Günther Buck (1989) samprotavimus: „Žodis ‚patirtis‘ (ir atitinkamai žodis ‚mokymasis‘) turi dvigubą reikšmę. Iš vienos pusės, tai atskiros patirtys apie kažką. Atskiros patirtys yra tai, nuo

⁴⁰ Nittel, D. *Berufsbiographie und Weiterbildungsverhalten*. In: REPORT. Literatur- und Forschungsreport Weiterbildung, Heft 37, 1996. P. 16.

⁴¹ Wilson T.P. Theorien der Interaktion und Modelle soziologischer Erklärung. In Arbeitsgruppe Bielefelder Soziologen (Hg.). *Alltagswissen, Interaktion und gesellschaftliche Wirklichkeit* (5. Auflage), 1981. Opladen: Westdeutscher Verlag.

⁴² Völter, B., Dausien, B., Lutz H., Rosenthal, G. (Hg.). *Biographieforschung im Diskurs*. Verlag für Sozialwissenschaften, 2005.

⁴³ Rosenthal, G. Interpretative Sozialforschung. In der Reihe: *Grundlagentexte Soziologie*. Hg. von Klaus Hurrelmann. Weinheim und München: Juventa, 2011.

⁴⁴ Cit. pgl. Felden, von, H. *Lebenslanges Lernen, Bildung und Biographie. Zur Verknüpfung von Bildungs- und Biographieforschung*. Antrittsvorlesung an der Johannes Gutenberg Universität Mainz 15. Juli 2004. P.14.

ko prasideda mūsų žinojimas, o nuo jų, kaip sako Kantas, prasideda mūsų pažinimas. [...] Patirtis taip pat yra ir procesas, kuriam vykstant mumyse atsiranda kažkas naujo, kas įauga į jau buvusią patirtį. [...] Antra, žodis ‚patirtis‘ nurodo į struktūrą, kuri vadintina patirties vidine retrospektyva. Ši retrospektyva nulemia patirties augimo charakterį. Kiekviename patyrimo mes pergyvename patyrimą, tarsi esantį virš buvusio patyrimo. [...] Tik esant savo paties patirties retrospektyvoje, [...], slypi patirties pamokanti jėga.“⁴⁵

Biografinis metodas padeda suprasti ir paaiškinti, platesniame kontekste interpretuoti individų patirtis (kokias jie perteikia savo pasakojimuose), taip pat šiuo metodu siekiama atskleisti patirties reikšmę patiems individams. Kaip pastebi Antikainen (1998), mokymosi patirties sąrašus galima interpretuoti kaip istorijas, padedančias valdyti gyvenimą, kurios „perteikia žinias ir įgūdžius, padėjusius žmogui susidoroti su gyvenimo problemomis.“⁴⁶ Būtent žmogaus gyvenimo patirtys yra švietimo procesų pamatai, todėl visai natūralu, kad biografinis metodas yra naudojamas švietimo, ir ypač suaugusiųjų švietimo, tiriamajame darbe.

Anot Alheit ir kt. (2003), atskiros patirčių sritys gyvenimo eigoje integruojasi ir apsijungia į vieną prasmų konstruktą. Biografinės patirties lygmenyje ribos tarp formalaus, neformalaus ir informalaus mokymosi susilieja ir gali būti atrastos, jei jas susiesime su mokymosi kontekstais.⁴⁷ Naratyvinio interviu duomenų analizė remiantis Schütze (1983, 1984) yra tinkamas instrumentas proceso struktūrų analizei, galintis padėti rekonstruoti patirties susisluoksniavimą ir taip identifikuoti mokymosi procesų tipinius požymius.⁴⁸

Tyrimo, naudojant biografinį metodą tikslas, galėtų būti suprasti, aprašyti, išsiaiškinti, aptarti tiriamą reiškinį, pvz., suprasti ir aprašyti pedagogų profesinės kompetencijos ugdymosi galimybes informального mokymosi kontekste, remiantis jų papasakotomis gyvenimo biografijomis. Tyrimo problemos klausimai prasidėtų žodeliais „kodėl“, „kaip“, pvz., kaip pedagogai konstruoja savo profesinės kompetencijos informalaus ugdymosi procesą, pasakodami savo gyvenimo biografijas? Kaip pedagogai suvokia savo profesinės kompetencijos ugdymąsi? Kaip vertina savo informalaus mokymosi patirtis? Detalesni klausimai gali būti tokio pobūdžio: kokios yra objektyvios patirtys asmens gyvenime? Kokia

⁴⁵ Žr. ten pat. P. 15.

⁴⁶ Cit. pgl. Schweighofer-Brauer, A. kartu su „Realize“ projekto partneriais. Transkultūrinis biografinis darbas (TBD): esminiai bruožai // *Transkultūrinis biografinis darbas. Praktinis vadovas*, 2012. P.72.

⁴⁷ Alheit, P. et al. *Neue Formen (selbst) organisierten Lernens im sozialen Umfeld*. QUEM-Materialien 43, Berlin, 2003. P. 28.

⁴⁸ Felden, von, H. *Lebenslanges Lernen, Bildung und Biographie. Zur Verknüpfung von Bildungs- und Biographieforschung*. Antrittsvorlesung an der Johannes Gutenberg Universität Mainz 15. Juli 2004. P.15.

susiformuoja istorija, sujungus konkrečias gyvenimo patirtis? Kokie yra konkretūs pasakoto naratyvo segmentai, kurie iliustruoja individualaus gyvenimo prasmes?

Atsakymo į šiuos klausimus būtų ieškoma žvelgiant per informantų biografijas ir tokiu būdu analizuojant jų suvokimus. Tyrimo klausimas yra apie individų požiūrius, nuostatas ir patirtis, kurie apklausiamųjų bus tik formuluojami, o tyrėjas galės juos suprasti sąryšyje su jų atsiradimo istorija. Biografija nereiškia pavaizduotų gyvenimo faktų eigos, kaip gimimo data, studijų pradžia ir pabaiga, čia turima omeny vis naujai ir kitaip individo papasakota gyvenimo biografija, patyrimo istorija. Pragyvento gyvenimo nebegalima pakeisti, o biografija visuomet priklausoma nuo laikmečio, kada ji pasakojama ir tokiu būdu gali varijuoti ir kisti. „Vietoj priežasties-poveikio modelio biografijos analizė pateikia paaiškinimus pasakojimo forma „kaip buvo prieita iki to, kad...“⁴⁹

Apibendrinant galima teigti, kad mokymasis nėra grynai individualus procesas, jis siejasi su visuomenės struktūromis ir kultūriniais interpretavimo kontekstais. Biografinė medžiaga suteikia galimybę pažvelgti į patirtį arba į formą, kuri suteikiama kasdienėms gyvenimiškoms patirtims, krizėms. Šiuose pasakojimuose susipina informalusis, formalus, neformalus mokymasis, nes patirties sluoksniuose nevyksta analitinis atskyrimas. Tačiau čia galima išgildinti sąryšių pavyzdžius ir faktorius, kuriuos šios vienas su kitu susisiejančios mokymosi formos leidžia suprasti, gauti informacijos apie tai, kas, kaip, esant kokioms sąlygoms buvo mokomasi, kokie interesai buvo sužadinti, kokie sunkumai iškilo mokantis, kokį poveikį turėjo „slaptas mokymosi turinys“ (angl. *hidden curriculum*).

IŠVADOS

Didžioji dalis žmogaus mokymosi biografijos apima mokymąsi iš gyvenimo. Sunku pateikti vienintelę informального mokymosi fenomeno sampratą. Studijuojant mokslinius darbus, tampa akivaizdu, kad nėra vieno bendro informального mokymosi sąvokos ir koncepcijos supratimo. Informального mokymosi varijuojančios apibrėžtys suteikia galimybę skirtingoms interpretacijoms. Be to, sampratos, įtakojamos istorinio konteksto, dažnai patiria kaitą.

Informalųjį mokymąsi įtakoja tam tikra gyvenimo atkarpa ir kultūrinės tradicijos, vertybiniai orientyrai, įsitvirtinę kolektyviniai veiklos pavyzdžiai. Šio mokymosi procesu negarantuoja nei institucijos, nei ugdymo turinys. Informaliajame mokymesi žmogaus biografijos kontekste rasime skirtingais laipsniais išreikštą sąmoningumą, intencionalumą ir

⁴⁹ Dausien, B. Biographie und/oder Sozialisation? In: Kraul, M.; Marotzki, W. (Hg.). *Biographische Arbeit. Perspektiven erziehungswissenschaftlicher Biographieforschung*. Opladen: Leske und Budrich, 2002. P. 79.

savivaldumą. Gyvenimiškas informального mokymosi konstruktas įgalina gausius perėjimus tarp įvairių intencionalumo bei mokymosi proceso suvokimo lygių.

Biografinio metodo taikymo koncepcijos pagrindas yra individo ir visuomenės dialektika. Tai yra mokymosi procesuose integruojasi visuomeninės sąlygos ir asmenybės vystymosi procesai, kurių kompleksiskumas gali būti atskleistas naudojant kokybinį tyrimą.

Biografinio metodo taikymas kokybiniame ugdymosi, mokymosi tyrime, gali pateikti atsakymus į tokius klausimus: kaip žmonės per savo gyvenimą mokosi, kokius mokymosi kelius jie pasirenka, kaip jie individualiai apjungia skirtingas mokymosi formas, kaip jie tam tikram turiniui suteikia subjektyvią prasmę, kaip jie susitvarko su visuomenės jiems keliamais lūkesčiais. Biografinis metodas gali atskleisti kompleksiskumą, kuris būdingas patyriminiam, kasdieniniam gyvenime vykstančiam mokymuisi.

Naudojant biografinį metodą galima išanalizuoti mokymosi procesus, rekonstruoti patirties susisluoksniavimą, išryškinti sąryšių pavyzdžius ir nustatyti įtakojančius faktorius. Biografinis tyrimas gali tapti empiriniu pagrindu, siekiant išaiškinti ir tiksliau suprasti įvairius mokymosi kontekstus, kuriuos pateikia Mokymosi visą gyvenimą koncepcija.

LITERATŪRA

1. Alheit, P. et al. *Neue Formen (selbst) organisierten Lernens im sozialen Umfeld*; QUEM-Materialien 43, Berlin, 2003. P. 28.
2. Alonderienė, R. *Vadovų savaiminio mokymosi įtaka įmonės veiklos rezultatams*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai (vadyba ir administravimas). Kaunas, ISM vadybos ir ekonomikos universitetas, 2009. P. 39-41. [žiūrėta 2013-06-11]. <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090911_130515-33538/DS.005.0.01.ETD> .
3. *Anglų–lietuvių kalbų žodynas* (sud. A. Laučka, B. Piesarskas, E. Stasiulevičiūtė). Vilnius: Mokslas, 1992.
4. Bornat, J. Biographical methods. In: Alasuutari, P. et al. (eds.) *The Sage Handbook of Social Research Methods*. London, UK: Sage, 2008. P. 344–356.
5. Creswell, J. W. *Qualitative inquiry and research design – Choosing among five traditions*. SAGE Publications, 2007. P. 233.
6. Dausien, B. Biographie und/oder Sozialisation? In: Kraul, M. (Hg.); Marotzki, W. (Hg.). *Biographische Arbeit. Perspektiven erziehungswissenschaftlicher Biographieforschung*. Opladen: Leske und Budrich, 2002. P. 79.
7. Dehnbostel, P. *Informelles Lernen: Arbeitserfahrungen und Kompetenzerwerb aus berufspädagogischer Sicht*. Überarbeiteter Vortrag anlässlich der 4. Fachtagung des Programms „Schule/Wirtschaft/Arbeitsleben“ am 18./19. Sept. 2003 in Neukirchen/Pleiße.
8. Denzin, N. K., Lincoln Y. S. *The Sage Handbook of Qualitative Research*. SAGE Publications, 2005. P. 652–653.
9. Dohmen, G. *Das informelle Lernen. Die internationale Erschließung einer bisher vernachlässigten Grundform menschlichen Lernens für das Lebenslange Lernen aller*. Bonn: BMBF Publik, 2001. [žiūrėta 2013-06-11]. <http://www.werkstatt-frankfurt.de/fileadmin/Frankfurter_Weg/Fachtagung/BMBF_Das_informelle_Lernen.pdf> .

10. Felden, von, H. *Lebenslanges Lernen, Bildung und Biographie. Zur Verknüpfung von Bildungs- und Biographieforschung*. Antrittsvorlesung an der Johannes Gutenberg Universität Mainz 15. Juli 2004. [žiūrėta 2013-06-11]. <<http://www.erwachsenenbildung.uni-mainz.de/Dateien/vortragvonfelden.pdf>>.
11. Fenwick, T. & Tennant, M. Suaugusiųjų mokymosi supratimas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007. P. 67-82.
12. Foley, G. Suaugusiųjų švietimas ir mokymas šiandien. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007. P. 21-34.
13. Garrick, J. *Informal Learning in the Workplace*. Unmasking Human Resource Development. London, 1998.
14. Geißler, K. A.; Orthey, F. M. Kompetenz: Ein Begriff für das verwertbare Ungefähre; in: Nuissl, E. et al. (Hg.): *Kompetenzentwicklung statt Bildungsziele?* Report Nr. 49, Juni 2002. P. 69-79. [žiūrėta 2013-06-11]. <http://www.die-bonn.de/espid/dokumente/doc-2002/nuissl02_02.pdf>.
15. Gonzi, A. Naujasis profesinis mokymas. Foley, G. (sud.). *Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais*. Vilnius: Kronta, 2007. P. 35-49.
16. Hamacher, W. et al. *Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit*. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden, 2012. P. 66-70.
17. Jucevičienė, P. *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija, 2007. P. 114-115.
18. Kirchhöfer, D. Lernkultur Kompetenzentwicklung: Begriffliche Grundlagen. Arbeitsgemeinschaft Betriebliche Weiterbildungsforschung e.V. (Hg.). *Projekt Qualifikations-Entwicklungs-Management*. Berlin: ESM Satz und Grafik GmbH, 2004.
19. Kommission der Europäischen Gemeinschaften: *Memorandum über Lebenslanges Lernen*, Brüssel, 2000. P. 38.
20. Laužackas, R.; Teresevičienė, M.; Stasiūnaitienė, E. *Kompetencijos vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005.
21. Livingstone, D. W. Informelles Lernen in der Wissensgesellschaft. In: Arbeitsgemeinschaft Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.): *Kompetenz für Europa: Wandel durch Lernen – Lernen im Wandel*. Referate auf dem internationalen Fachkongress. Berlin, 1999.
22. *Lotynų-lietuvių kalbų žodynas* (sud. Kazimieras Kuzavinis). 2-oji patiksl. ir papild. laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.
23. Marsick V. J.; Watkins K. E. Informal and Incidental Learning. In: *New Directions for Adult and Continuing Education*. Nr.89, 2001.
24. Nittel, D. Berufsbiographie und Weiterbildungsverhalten; In: REPORT. *Literatur- und Forschungsreport Weiterbildung*, Heft 37,1996. P. 16.
25. Overwien, B. Informelles Lernen: Ein Begriff zwischen ökonomischen Interessen und selbstbestimmtem Lernen. In: Künzel K. (Hrsg.): *Internationales Jahrbuch der Erwachsenenbildung*. Band 31/32. Köln: Böhlau, 2005. P.3-18.
26. Rosenthal, G. Interpretative Sozialforschung. In der Reihe: *Grundlagentexte Soziologie*. Hg. von Hurrelmann, K. Weinheim und München: Juventa, 2011.
27. Schiersmann, C. *Berufliche Weiterbildung*. Wiesbaden: SV, 2007. P.26-28.
28. Schweighofer-Brauer, A. kartu su „Realize“ projekto partneriais. Transkultūrinis biografinis darbas (TBD): esminiai bruožai // *Transkultūrinis biografinis darbas. Praktinis vadovas*, 2012. P.72. [žiūrėta 2013-06-11]. <http://www.realizeproject.eu/index.php?id=10&no_cache=1&tx_drblob_pi1%5BdownloadUid%5D=52>.
29. Stasiūnaitienė, E.; Šlentnerienė, V. Studentų požiūris į neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimo svarbą. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 18, 2009. P. 182.
30. Straka, G. A. Lernen unter informellen Bedingungen. Begriffsbestimmung, Diskussion in Deutschland, Evaluation der Desiderate. In: Arbeitsgemeinschaft Qualifikations-Entwicklungs-Management (Hg.). *Kompetenzentwicklung*. Münster: Waxmann, 2000. P.15-70.

31. Teresevičienė, M.; Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. *Andragogika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006. P. 30 – 38.
32. Völter, B., Dausien, B., Lutz H., Rosenthal, G. (Hg.) *Biographieforschung im Diskurs*. Verlag für Sozialwissenschaften, 2005.
33. Wilson T.P. Theorien der Interaktion und Modelle soziologischer Erklärung. In Arbeitsgruppe Bielefelder Soziologen (Hg.), *Alltagswissen, Interaktion und gesellschaftliche Wirklichkeit* (5. Auflage), 1981. Opladen: Westdeutscher Verlag.
34. Žemaitaitytė, I. *Neformalusis suaugusiųjų švietimas kaip besimokančios visuomenės veiksnys*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai (edukologija). Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2001.
35. Žydžiūnaitė, V., Lepaitė, D., Cibulskas, G., Bubnys, R. *Savaiminis mokymasis darbo aplinkoje: bendrosios kompetencijos vystymosi kontekstualumas (socialinio ir sveikatos priežiūros sektorių, formalios savivaldos ir nevyriausybinų organizacijų atvejais)*. Šiauliai: Šiaulių kolegijos leidybos centras, 2012. P. 25.

PECULIARITIES OF BIOGRAPHICAL METHOD ANALYZING INFORMAL LEARNING

Giedrė Paurienė*

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

Expression of informal learning is getting more and more significant in modern world. Work with biographies is used as one of the possible investigative strategies of detecting competences that have been got informally. Consequently, the purpose of the work is to reveal the peculiarities of biographical method that are significant in analyzing informal learning. After analyzing pedagogical and psychological scientific works, several findings were formulated. Firstly, there is no general perception of conception and ideas of informal learning. Descriptions varying informal learning provide a possibility for different interpretations. Secondly, informal learning is influenced by a certain period of life and cultural traditions, marks of values and entrenched samples of collective activities. The construction of true-life informal learning empowers numerous transitions between different levels of orientation of conscious to an object and learning process. Thirdly, the basis of the conception of biographical method application is dialectics of a person and the society. Applying biographical method it is possible to analyze learning processes, reconstruct stratification experience, highlight cohesion samples and determine influencing factors. Application of biographical methods in the investigation of qualitative education and learning can present answers to the following problems: how people learn lifelong; what learning methods they choose; how they individually connect different learning forms; how they provide certain content with subjective meaning; how they cope with society hopes. Biographical method can reveal completeness of complexes that is typical to proficient everyday learning.

Keywords: informal learning, dialectics of a person and the society, human life-time experiences, biographical methods, interpretational paradigm.

Giedrė Paurienė*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: profesinės užsienio kalbos mokymo/si problemos; inovatyvūs kalbų mokymo/si metodai, profesinės kompetencijos ugdymasis informalaus mokymosi erdvėje.

Giedrė Paurienė**, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Humanities, lecturer. Research interests: problems of teaching/learning ESP, innovative language teaching, competence and informal learning